

ЭНЕРГЕТИКА ТИЗИМИНИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА ЭНЕРГИЯ РЕСУРСЛАРИНИ ЎРНИ

Охонгарон шаҳар техникуми

Қўшматова Шахноза Махмудовна–Ассистент

Қаршибоева Феруза Нурмухамматовна–Махсус фанлар кафедраси

мудир

qoshmatovashaxnoza197@gmail.com

Аннотация: Энергия самарадорлигини ошириш бўйича чоратadbирлари кўриб чиқилган. Энергия ресурсларидан самарали фойдаланиш бўйича хулосалар берилган.

Аннотация: Рассмотрены меры по повышению энергоэффективности. Даны выводы об эффективном использовании энергоресурсов.

Таянч иборалар: энергия ресурслари, энергия самарадорлиги, энергия тежамкорлиги, энергия сифими, энергия истеъмоли

Таҳлил ва натижалар:

Мамлакатимизда иқтисодиёт барқарор ўсишини таъминлашга ва аҳолининг фаровонлик даражасини оширишга, ёқилғи-энергетика ресурсларига бўлган талаб-эҳтиёжни узлуксиз қаноатлантиришга қаратилган нефть-газ, электр энергетика, кўмир, кимё, қурилиш индустриясини ривожлантиришнинг узок муддатли стратегияси амалга оширилмоқда. Бойси, энергия ресурсларига талаб-эҳтиёж кун сайин ортиб бормоқда, мамлакатимиз иқтисодиётининг энергия сарфи ҳажми ривожланган давлатларнинг ўртача кўрсаткичидан анча юқори ҳисобланади.

Энергетика тармоқларида ҳосил қилинаётган электр ва иссиқлик энергияси, ёқилғи ҳамда бошқа ноанъанавий энергия ресурсларидан иқтисодиёт тармоқлари, ижтимоий соҳада оқилона фойдаланиш, энергия

ресурслари истеъмоли самарадорлигини таъминлаш, замонавий энергия тежайдиган технологияларни жорий этиш хизматларини кўрсатишнинг ҳукукий асосларини такомиллаштириш керак. Табиий ресурслар Ўзбекистоннинг ишлаб чиқарувчи кучларини ривожлантириш ва жойлаштиришдаги муҳим омилдир.

Энергиядан самарали фойдаланиш маҳсулот ва хизматларни тақдим этиш учун зарур бўлган энергия миқдорини камайтиради. Мисол учун, уйни изоляция қилиш қулай ҳароратни сақлаб туриш учун бинони камроқ иситиш ва совутиш энергиясидан фойдаланиш имконини беради. Флоресан лампалар ёки табиий ёруғлик чироқларини ўрнатиш, аккор лампалар(чўғланма лампалар) билан солиштирганда ёритиш учун зарур бўлган энергия миқдорини камайтиради. Йилни люминесцент лампалар учдан икки баравар кам энергия сарфлайди ва аккор чироқларга қараганда 6-10 баравар кўпроқ хизмат қилиши мумкин. Энергия самарадорлигини оширишга кўпинча самарали технология ёки ишлаб чиқариш жараёнини қўллаш орқали эришилади

Энергиядан фойдаланишни камайтириш истеъмолчиларнинг пулларини тежашга ёрдам беради, агарда энергия тежамкорлиги энергия тежамкор технология нархини қопласа. Энергия сарфини камайтириш эмиссияларни камайтиради. Халқаро энергетика агентлиги маълумотларига кўра, бинолар, саноат жараёнлари ва транспортда энергия самарадорлигини ошириш 2050-йилда дунёнинг энергияга бўлган эҳтиёжини учдан бирига қисқартириши ва иссиқхона газларининг глобал эмиссиясини назорат қилишга ёрдам беради.

Энергия самарадорлиги ва қайта тикланувчи энергия барқарор энергия сиёсатининг эгизак устунлари эканлиги айтилади

Кўпгина мамлакатларда энергия самарадорлиги миллий хавфсизлик учун ҳам фойдалидир, чунки у хорижий мамлакатлардан энергия импорти

даражасини пасайтириш учун ишлатилиши мумкин ва маҳаллий энергия ресурсларининг тугаш тезлигини секинлаштириши мумкин.

Ўзбекистонда ер ости ва ер устида табиат яратган ресурс (неъмат)лардан оқилона фойдаланиш республика иқтисодиётини юксалтиришда катта ва порлоқ истиқболлар очиб беради.

Ёқилғи саноати Ўзбекистон оғир саноатининг муҳим тармоқларидан бири бўлиб, табиий газ, нефть, кўмир казиб чиқаришни, нефтни қайта ишлашни ва тайёр маҳсулотларни истеъмолчиларга етказиб беришни ўз ичига олади. Уларни казиб чиқариш ва қайта ишлаш ишлаб чиқарувчи кучларнинг, аввало, саноатнинг ривожланишига ва ҳудудий жойланишига катта таъсир кўрсатади.

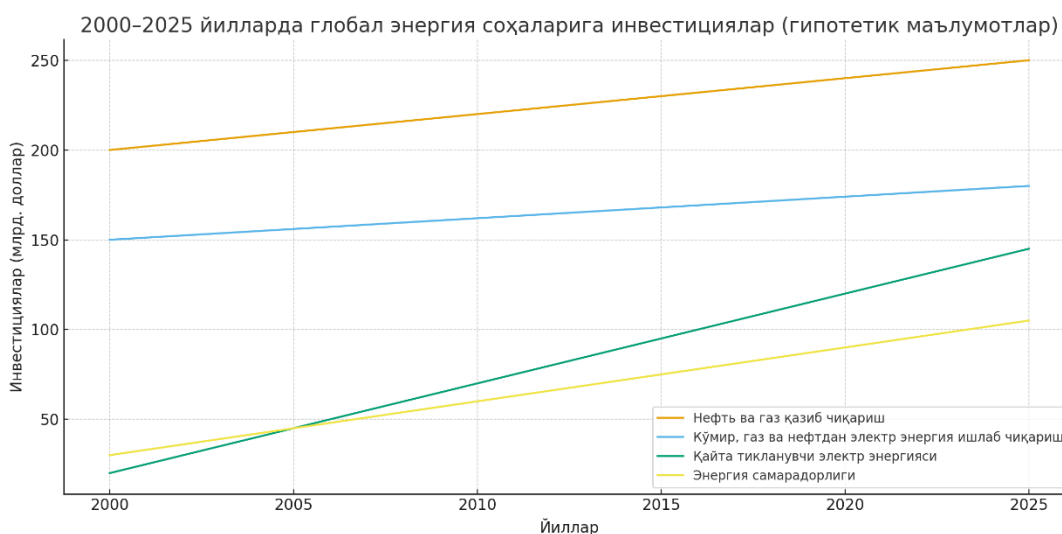
Ўзбекистоннинг газ заҳиралари катта бўлиши билан бирга уларни ишга солиш ниҳоятда қулайдир. Шу сабабли бу тармоқ жуда тез ривожлантирилди. У кўпдан буён республика ёқилғи–энергетика балансида асосий роль ўйнамоқда.

Дунё тажрибаси шуни кўрсатадики, энергетика соҳасида устунлик қилувчи энергия ресурсларининг етарлича циклик алмашиши кузатилади. Ўртача ҳар 30-50 йилликда энергиянинг инновацион манбалари жорий қилиниши ҳисобига ушбу энергия манбаси қолган энергия манбаларини ўрнини эгалласа-да ва энергия балансида унинг улуши 70% гача етса, ҳамда кейинги 15-20 йилликда етакчиликни сақлаб қолса-да, барибир ушбу энергия ресурсларининг самарали ва оқилона фойдаланмаслик мамлакатлар энергетика сиёсатининг кучсизланишига сабаб бўлади. Й.Шумпетер таъкидлаган иккинчи инновацион тўлқин даврида, яъни XIX аср охири ва XX аср бошларида кўмир устунлиги, кейинроқ нефть ва газ қазилмалари устунлик қилди. Одатда бу ўтиш энергия тизими ва унинг инфратузилмасида глобал трансформация билан кузатилади. Учинчи инновацион тўлқин (1900-1950 йиллар)да нефтдан фақатгина ёқилғи сифатида эмас, балки кимё саноати учун

асосий ҳомашё сифатида фойдаланила бошланди. Тўртинчи инновацион тўлкинда (1950-1980 йиллар)да энергетиканинг антропоген эволюциясини кўрсатиб берган биомасса асосидаги энергиядан фаол фойдаланиш бошланди. Бу турдаги энергиянинг бошқа энергия манбаларига нисбатан атроф-муҳитга зарарли таъсири камлиги, экологик тозаллиги туфайли ўз аҳамиятини ошириб борди. 1973 йилдаги нефт инқироzi қайта тикланувчи энергия манбаларидан фаол фойдаланишга тўртки бергач, кам энергия сифимига эга технологияларни ишлаб чиқиш бошланди, тўртинчи инновацион тўлқин тугалланиш даврининг янги тармоғи қайта тикланувчи энергетика шакллана бошлади. Бу давргача қайта тикланувчи энергия манбалари базасида ишлаб чиқарилган энергия қачондир анъанавий энергия манбаларига иқтисодий ёки жисмоний жиҳатдан етишмовчиликлар кузатилган пайтда, узоқ келажакдаги илмий-технологик вазифа сифатида қаралар эди.

Ривожланишнинг барча босқичларида янгидан-янги энергия манбаларидан фойдаланиш кўламининг ошишига қарамасдан, ошиб бораётган дунё энергия талабини қондириш, атроф-муҳит ифлосланишини олдини олиш учун албатта юқори энергия самарадорлиги ва тежамкорлигига эришиш мақсади ўз аҳамиятини ошириб борди.

Энергия самарадорлиги ва бошқа йўналишларга 2020-2025 йилда йўналтирилган глобал инвестициялар ҳажми, млрд. долл.

Энергия самарадорлигини ошириш бўйича хорижий мамлакатлар тажрибаси яқин келажакда энергия самарадорлиги ҳар қандай мамлакатнинг энергия сиёсатини амалга оширишда муҳим ва устувор масала сифатида сақланиб қолишини кўрсатади. Энергия ресурсларидан самарали фойдаланиш қатор ижтимоий-иқтисодий имкониятларни беради, хусусан, мамлакатнинг ёқилғи-энергетика ресурслари захирасини оширади, мамлакатнинг энергия ресурсларини экспорт қилувчи мамлакатларга боғлиқлигини камайтиради, иқтисодиётнинг рақобатбардошлик ва инновацион ривожланиш даражасини оширади, тежаб қолинган ёқилғи-энергетика ресурсларини қайта ишланган маҳсулотлар кўринишида мамлакатнинг ички эҳтиёжи учун фойдаланилади, ёқилғи-энергетика ресурсларини хомашё кўринишида экспорт қилиш ҳажминини оширади, атроф-муҳитга ажралиб чиқадиган зарарли моддаларни камайтиради.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Альтернатив энергия манбалари. НамДУ. 2020-йил.
2. Анисимова Т.Ю. Методика проведения энергоэкономического анализа деятельности предприятия в системе энергетического менеджмента. Экономический анализ: теория и практика, 2014.- №2(353), С.37-44.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2013 йил 11 мартдаги 10(562)–сонли “Муқобил энергия манбаларини янада ривожлантириш чора–тадбирлари тўғрисида” ги Фармони. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2013 йил, WWW.LEX.UZ.